

Asia: VN/11443/2021

Lausuntopyyntö kolmesta valtioneuvoston asetuksesta, jotka koskevat eräiden tuotteiden ja palvelujen saavutettavuus- ja esteettömyysvaatimuksia

Lausunnonantajan lausunto

Valtioneuvoston asetus eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista

Kehitysvammaisten Tukiliiton lausunto kolmesta valtioneuvoston asetuksesta, jotka koskevat eräiden tuotteiden ja palvelujen saavutettavuus- ja esteettömyysvaatimuksia

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/11443/2021

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua kolmesta valtioneuvoston asetuksesta, jotka koskevat eräiden tuotteiden ja palvelujen saavutettavuus- ja esteettömyysvaatimuksia.

Yhteisesti kaikkia asetuksia koskien Tukiliitto pitää tärkeänä sen varmistamista, että uuden lainsäädännön toimeenpanosta ja valvonnasta vastaaville viranomaisille taataan riittävät resurssit tiedottamiseen, neuvontaan ja valvontaan, jotta sekä palvelujen tuottajat että palvelujen käyttäjät saavat tarvitsemansa tiedon ja tuen esteettömyysdirektiivin veloitteiden toteutumiseksi. Tämän lisäksi Tukiliitto pitää tärkeänä sitä, että vammaisjärjestöjä osallistetaan myös kansalliseen standardisointityöhön.

Lainsäädännön toimeenpanossa on huomioitava moniperustaisen välillisen syrjinnän vaara. Tukiliitto kannattaa Vammaisfoorumin lausuntoa kielen ymmärrettävyyden vaatimusten täsmentämisestä lainsäädännössä, asetuksissa, esitöissä ja soveltamisohjeissa siten, että yrityksille tulee selväksi, että ohjeiden tulee vähintäänkin olla molemmilla kansalliskielillä. Lisäksi Tukiliitto painottaa, että ohjeiden tulee olla saatavilla myös selkokielellä. Nämä samat vaatimukset tulee ulottaa itsepalvelupäätteille ja muille tuotteille, jotka käyttävät esimerkiksi äänestä-tekstiin -funktiota, jotta

ne toimisivat kaikille kielivähemmistöille, myös selkokieltä käyttäville sekä siitä hyötyville, kuten suurelle joukolle ikääntyviä ihmisiä.

Valtioneuvoston asetus eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista

Tukiliitto kiittää kehitysvammaisten ihmisten tarpeiden huomioimista asetuksen tiedonantovaatimuksia (2 §) ja tuotteen käyttöliittymää ja toiminnallisuutta (3 § 13 kohta) sekä lisävaatimuksia tuotteiden pakkauksille ja ohjeille (9 §) koskevissa pykälissä.

Korostamme kuitenkin, että näissä säännöksissä tavoiteltava tietojen esittämisen ymmärrettävyys, johdonmukaisuus, selkeys ja loogisuus ja toimintojen ennakoitavuus ja riittävä aika palvelevat aivan kaikkia tuotteiden käyttäjiä, erityisesti muitakin kognitiivisesti vammaisia ihmisiä sekä ikääntyneitä ihmisiä. Kehitysvammaisten ihmisten tarpeiden huomioiminen edellyttää lisäksi selkokielen ja kuvatuen käyttämistä.

2 § Tiedonantovaatimukset 1 momentin 2 kohdassa, joka kuuluu ...” esittää tiedot ymmärrettävässä muodossa... esimerkiksi ... käytetään johdonmukaisesti samoja sanoja tai esitetään tiedot selkeästi ja loogisesti jäsentäen, jotta esimerkiksi kehitysvammaiset henkilöt voivat paremmin ymmärtää...” Tukiliitto ehdottaa lisättäväksi jäsentäen -sanan perään ”... ja käyttäen selkokielisiä ohjeita ja kuvatukea, jotta...”.

3 § Tuotteen käyttöliittymä ja toiminnallisuus 13 kohdassa, joka kuuluu ... ”tuotteen toiminnot olisivat johdonmukaisia ja käyttäjän toimille on varattu riittävästi aikaa. Esimerkiksi varmistetaan, että ohjelmisto reagoi ennakoitavasti tiettyä toimintaa suoritettaessa, ja varataan riittävästi aikaa salasanan antamista varten, jotta kehitysvammaisten henkilöiden on helppo käyttää...” Tukiliitto ehdottaa lisättäväksi varten -sanan perään ”... ja käytetään lisäksi selkokielisiä ohjeita ja kuvatukea, jotta...”.

9 § Lisävaatimukset tuotteiden pakkauksille ja ohjeille 2 kohdassa, joka kuuluu ... ”tiedot tulisi esittää ymmärrettävässä muodossa käyttämällä johdonmukaisesti samoja sanoja tai esittää tiedot selkeästi ja loogisesti rakentuen, jotta kehitysvammaiset henkilöt voivat paremmin ymmärtää...” Tukiliitto ehdottaa lisättäväksi rakentuen -sanan perään ”... ja käyttäen lisäksi selkokielisiä ohjeita ja kuvatukea, jotta...”.

Tukiliitto pitää erittäin kannatettavana seuraavien pykälien ehdotuksia:

3 § Tuotteen käyttöliittymä ja toiminnallisuus 2 kohtaan ehdotettuja vaihtoehtoisia ratkaisuja puhe- ja äänitoiminnoille, ...esimerkiksi antamalla itsepalvelupäätteissä puhuttujen ohjeiden lisäksi ohjeita esimerkiksi tekstin tai kuvien muodossa;

3 § Tuotteen käyttöliittymä ja toiminnallisuus 8 kohtaan ehdotettua ”...tuotteen hallinta ei edellyttäisi usean eri ohjaimen samanaikaista käyttöä”

3 § Tuotteen käyttöliittymä ja toiminnallisuus 10 kohtaan ehdotettua ”...tuotteessa vältettäisiin valoherkkyyshäiriöille altistavia käyttötapoja”.

4 § Itsepalvelupäätteet 4 kohtaan ehdotettua ”...itsepalvelupäätteen tulisi antaa mahdollisuus pidentää vastausaikaa.”

4 § Itsepalvelupäätteet 6 kohtaan ehdotettua ”...itsepalvelupäätte olisi suunniteltava niin, että esteettömyysominaisuuksia tarvitsevien käyttäjien ei erikseen tarvitse ottaa ominaisuuksia käyttöön.

10 § Toiminnallista suorituskykyä koskevat vaatimukset 6 kohtaan ehdotettua, ”...jos tuote edellyttää käyttäjiltä puheen tuottoa, on mahdollistettava vähintään yksi käyttötapa, joka ei edellytä puheen tuottoa”.

Tukiliitto katsoo, että kaikki nämä ehdotukset hyödyttävät pykäläkohdissa mainittujen ryhmien lisäksi myös kehitysvammaisia ja vastaavaa tukea tarvitsevia henkilöitä.

Lisäksi asetuksen 2 §:n Tiedonantovaatimukset kohtaan 1, 3 §:n Tuotteen käyttöliittymä ja toiminnallisuus kohtaan 1, 4 §:n Itsepalvelupäätteet kohtaan 2 sekä 9 §:n Lisävaatimukset tuotteiden pakkauksille ja ohjeille kohtiin 1 ja 5 tulee kaikkiin lisätä maininta moniaistisesta mahdollisuudesta.

Itsepalvelupäätteitä koskevan 4 §:n kohdalla tulisi itsepalvelupäätteiden sijoittelussa, opasteissa ja valaistuksessa huomioida seuraavat seikat: itsepalvelupäätteiden sijainnit tiloissa tulisi olla helposti löydettävissä, ja päätteelle tulisi olla hyvät moniaistisesti vastaanotettavat opasteet, sijainnin ja laitteen toiminnallisuuden tulisi mahdollistaa tietosuojaan mukainen käyttö riippumatta käyttäjän henkilökohtaisista ominaisuuksista ja sijoituspaikan valaistuksen tulisi olla hyvä ja valaistuksen toteutuksessa tulisi huomioida häikäisyneito.

Valtioneuvoston asetus saavutettavuusvaatimuksista eräille digitaalisille palveluille

Valtioneuvoston asetus saavutettavuusvaatimuksista eräille digitaalisille palveluille

Kehitysvammaisten Tukiliitto kiittää kehitysvammaisten ihmisten tarpeiden huomioimista asetuksen tietoa digitaalisen palvelun toimivuudesta koskevassa pykälässä (2 §). Korostamme kuitenkin, että näissä säännöksissä tavoiteltava tietojen esittämisen ymmärrettävyys, johdonmukaisuus, selkeys ja loogisuus ja toimintojen ennakoitavuus ja riittävä aika palvelevat aivan kaikkia tuotteiden käyttäjiä,

erityisesti muitakin kognitiivisesti vammaisia ihmisiä sekä ikääntyneitä ihmisiä. Kehitysvammaisten ihmisten tarpeiden huomioiminen edellyttää lisäksi selkokielen ja kuvatuen käyttämistä.

Asetuksen soveltamisalapykälän (1 §) mukaan asetusta ei sovellettaisi mikroyrityksiin. Perusteluissa ei tarkemmin määritellä tarkoitetaanko tässä EU:n vaiko kansallisen lainsäädäntömme mikroyritysmääritelmää. Tukiliitto pitää tarpeellisena ulottaa asetuksen soveltamisala myös mikroyrityksiin, tai mikäli se ei ole mahdollista, niin sitten käyttää rajaamisessa kansallisen lainsäädäntömme mikroyritysmääritelmää.

2 § Tieto digitaalisen palvelun toiminnasta 2 momentin mukaan ”tiedot tulisi antaa digipalvelulain 7 §:n 1 momentin saavutettavuusvaatimusten mukaisesti. Palveluntarjoajan olisi varmistettava digitaalisten palvelujensa sisältöjen havaittavuus ja ymmärrettävyys sekä käyttöliittymien ja navigoinnin hallittavuus ja toimintavarmuus.” ”Liitteen I jakson III alakohdan b alakohdan ii mukaan tiedot on esitettävä ymmärrettävässä muodossa. Ymmärrettävyydellä tarkoitetaan, että samoja sanoja käytetään johdonmukaisesti tai että tiedot esitetään selkeästi ja loogisesti rakentuen, jotta älyllisesti kehitysvammaiset henkilöt voivat ymmärtää tiedot paremmin.”

Tukiliitto muistuttaa, että säännöksissä tavoiteltava tietojen esittämisen ymmärrettävyys, johdonmukaisuus, selkeys ja loogisuus palvelee aivan kaikkia tuotteiden käyttäjiä, erityisesti muitakin kognitiivisesti vammaisia ihmisiä sekä ikääntyneitä ihmisiä. Tukiliitto ehdottaa kehitysvammaisten henkilöiden tarvitseman tuen varmistamiseksi, että viimeiseen virkkeeseen rakentuen -sanan perään lisättäisiin ”... ja käyttäen lisäksi selkokielisiä ohjeita ja kuvatukea, jotta...”.

Lisäksi Tukiliitto pitäisi parempana käyttää tässä yhteydessä käsitteen ”älyllisesti kehitysvammaiset” sijaan käsitettä ”kehitysvammaiset” yhteneväisesti muiden asiakokonaisuuteen liittyvien asetusten kanssa.

3 § Lisävaatimukset rahoitus- ja pankkipalveluille mukaan ”digipalvelulain 10 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisten palveluntarjoajien on digitaalisia palveluja tarjotessaan varmistettava, että tiedot ovat ymmärrettäviä siten, että vaikeusaste on enintään Euroopan neuvoston kieliä koskevan yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen B2-taso”. ”Vaatimus tietojen ymmärrettävyyden varmistamisesta perustuu esteettömyysdirektiivin liitteen I jakson IV alakohdan e alakohtaan ii, joka koskee lisävaatimuksia rahoitus- ja pankkipalveluille siltä osin, kuin ne tarjoavat digitaalisia palveluja kuluttajille. Vaatimus ymmärrettävyyden varmistamisesta voidaan täyttää esimerkiksi noudattamalla WCAG 2.1 -kriteeristön AAA-tason kriteeriä 3.1.5 Tekstin vaikeusaste, jonka mukaan, jos teksti edellyttää 2. perusasteen opetuksen vaatimukset ylittävää lukutaitoa sen jälkeen, kun erisnimet ja otsikot on poistettu, tarjolla on täydentävää sisältöä tai versio, joka ei vaadi 2. perusasteen opetuksen tasoa edistyneempää lukutaitoa. Mainittu määritelmä 2. asteen perustutkinnosta pohjautuu kansainväliseen opetuksen luokittelustandardiin. Kriteerin tarkoituksena on mahdollisimman selkeän ja yksinkertaisen tekstin tuottaminen. Ennen kaikkea tarkoituksena on auttaa henkilöitä, joilla on haasteita lukemisen kanssa. Tekstistä voidaan esimerkiksi tarjota yhteenveto, jonka voi ymmärtää 2. perusasteen koulutuksen perusteella. Vaihtoehtona on myös tarjota tekstille muita esitystapoja, kuten puhetta, kuvia, kaavioita tai viittomakieltä.”

Tukiliitto esittää tähän vaihtoehtoihin lisättäväksi selkokielen ja kuvatuon käyttämisen. Lisäksi Tukiliitto ehdottaa velvoittavampien muotoilujen käyttöä eli ei ”voidaan tarjota” vaan ”on tarjottava”. Vahvemmin tulisi muotoilla myös velvollisuus noudattaa verkkosivustojen kohdalla WCAG-kriteereitä, jotka käytännössä edellyttävät, että käyttäjä voi vaikuttaa siihen, missä muodossa ottaa tiedon vastaan. Eli ei suosituksenomaisesti ”esimerkiksi noudattamalla” vaan veloittavammin ”on noudatettava”.

Valtioneuvoston asetus esteettömyysvaatimuksista sähköisen viestinnän palveluille ja audiovisuaalisiin sisältöpalveluihin pääsyn tarjoaville palveluille

Valtioneuvoston asetus esteettömyysvaatimuksista sähköisen viestinnän palveluille ja audiovisuaalisiin sisältöpalveluihin pääsyn tarjoaville palveluille

Asetuksen soveltamisalapykälän (1 §) mukaan asetusta ei sovellettaisi palveluja tarjoaviin mikroyrityksiin. Perusteluissa ei tarkemmin määritellä tarkoitetaanko tässä EU:n vaiko kansallisen lainsäädäntömme mikroyritysmääritelmää. Tukiliitto pitää tarpeellisena ulottaa asetuksen soveltamisala myös mikroyrityksiin, tai mikäli se ei ole mahdollista, niin sitten käyttää rajaamisessa kansallisen lainsäädäntömme mikroyritysmääritelmää.

2 § Palvelun toiminnasta annettavat tiedot 2 kohdan mukaan ”tiedot on esitettävä ymmärrettävässä muodossa. Vaatimus edellyttää, että esimerkiksi samaa sanaa käytetään tekstissä johdonmukaisesti ja selkeästi. Vaatimus edesauttaa tekstin ymmärrettävyyttä vammaisille henkilöille.”

Tukiliitto muistuttaa, että säännöksissä tavoiteltava tietojen esittämisen ymmärrettävyys, johdonmukaisuus ja selkeys palvelee aivan kaikkia tuotteiden käyttäjiä, erityisesti muitakin kognitiivisesti vammaisia ihmisiä sekä ikääntyneitä ihmisiä. Tukiliitto ehdottaa, että muodossa - sanan perään lisättäisiin ”... ja käyttäen selkokielistä ohjeita ja kuvatueta, jotta...”.

Pykälän 2 § kohtiin 1, 4 ja 6 tulisi lisätä maininta moniaistisesta mahdollisuudesta, viittomakielestä ja selkokielestä.

Lisäksi Tukiliitto pitäisi parempana käyttää tässä yhteydessä käsitteen ”vammaisesta” sijaan käsitettä ”kehitysvammaiset”, sillä kaikilla vammaisilla henkilöillä ei ole ymmärtämisen ongelmia ja tällöin käsitettä myös käytettäisiin yhteneväisesti muiden asiakokonaisuuteen liittyvien asetusten kanssa.

3 § Toiminnallista suorituskykyä koskevat vaatimukset 6 kohdan mukaan ”...palvelun, joka edellyttää käyttäjiltä puheen tuottoa, on mahdollistettava vähintään yksi käyttötapa, joka ei edellytä puheen

tuottoa” ja 9 kohdan mukaan ”...palvelulla on oltava vähintään yksi käyttötapa, jota on sen ominaisuuksien vuoksi yksinkertaisempi ja helpompi käyttää. EN 301 549 standardin vastaavassa vaatimuksessa esitetään, että tämän vaatimuksen täyttämistä voi pyrkiä toteuttamaan esimerkiksi virhemerkinnöin ja ehdotuksin tai tarjoamalla äänivaihtoehdon tekstille. Lisäksi vaatimuksia voi pyrkiä täyttämään tarjoamalla palvelussa oikeinkirjoitusapua, ennakoivaa tekstinsyöttöä tai asettamalla tarvittavat toiminnot helposti seurattavaan järjestykseen.”

Tukiliitto pitää näitä molempia kohtia erittäin kannatettavina, mutta ehdottaa velvoittavampien muotoilujen käyttöä eli ei ”vaatimuksen täyttämistä voidaan pyrkiä toteuttamaan” vaan ”vaatimus on toteutettava” , eikä ”vaatimuksia voi pyrkiä täyttämään” vaan ”vaatimukset on täytettävä” .

Kölhi Taina
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry